

*Григорій Олександрович ІГНАТУША,
аспірант кафедри новітньої історії України
Запорізького національного університету
(Запоріжжя)*

ОСОБА «ДРУГОГО ПЛАНУ» ЯК ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСТАТІ ОЛЕКСАНДРА ВОРОНИНА (1926–2013)

Висвітлюється специфіка, інформаційні можливості, наукова та суспільна значущість біографічних досліджень, присвячених особам «другого плану» в українській історії. Пояснено обумовленість звернення сучасних істориків України до постатей маловідомих діячів української минувшини. Підкреслено антропологізацію наукової сфери як основу якісних змін у вітчизняній історіографії. Показано поступ української історіографії, яка мала суттєвий науковий резонанс, у дослідженні осіб «другого плану».

Проаналізовано зміст біографічних публікацій низки наукових установ. Констатується зміщення дослідницьких пріоритетів у бік осіб «другого плану». Окреслено останні досягнення науковців Інституту біографічних досліджень НБУВ у зазначеному напрямі, методологічну вагу їхніх напрацювань. Названо прізвища дослідників, які зробили суттєвий внесок у розвиток цього напрямку наукових досліджень. Показано міжнародні стандарти вітчизняної історичної біографістики.

Розкривається тематичний спектр проблематики. Наведено приклади наукових праць із вивчення життя та діяльності окремих представників української культури, близьких за змістом та характером діяльності до Олександра Воронина — громадського та церковного діяча України та її діаспори. Показано актуальність і суспільне значення досліджень осіб «другого плану». Підкреслюється роль комплексів джерел в історико-біографічних реконструкціях.

Обґрунтовується можливість і наукова значущість проведення досліджень про діяча української культури та церкви Олександра Воронина (1926–2013). Наголошено, що постать Олександра Воронина заслуговує на те, щоб його життєвий шлях, світогляд, ідеї,

творча діяльність, організаторський талант, цілеспрямованість гуманістичної та християнської місії стали предметом спеціального вивчення. Стверджується думка про перспективність подальшого вивчення біографічних та просопографічних картин минулого.

Ключові слова: особа «другого плану», біографістика, церковний діяч, Олександр Воронин.

Приводом для статті стала ідея підготовки дослідження, присвяченого Олександрові Воронину (1926–2013) — церковному та громадському діячеві української діаспори в США, постаті, про яку ще мало знають в Україні.

Попри наявність численних публікацій, присвячених історичним постатям, і методологічних досліджень у цій сфері [17; 22; 26], перед кожним дослідником, який починає біографічну розвідку, неодмінно постає питання спроможності його персонажа бути поставленим у центр дослідження.

На постановку цього питання впливає і такий чинник, як конкретний напрям історичного дослідження. Скажімо, у сфері історії науки і техніки увага до історичних персонажів уже звична. Але й тут на адресу дослідників нерідко лунає критика щодо недостатньої «вагомості» та значущості наукового доробку того чи іншого персонажа, вторинності вивчення творчого спадку людей у порівнянні з дослідженням «справжньої історії» та неможливості побачити історичний процес за допомогою такого вивчення. Ці сумніви перегукуються зі словами відомого британського історика Д. Тоша: «...біографічний жанр найчастіше піддається критиці. Багато вчених відмовляють йому в праві вважатися серйозним історичним дослідженням. Крім того, постійно виникає питання про тенденційність» [25, с. 109]. Та зазначені обставини, навпаки, актуалізують потребу аналізу наслідків суспільної діяльності людини, яка обирається об'єктом дослідження.

Стаючи гуманнішим, суспільство почало приділяти більше уваги постатям «другого плану» у житті та історичному минулому. Публічне свідчення цього — номінація відомої кіномистецької премії «Оскар» «за кращу роль другого плану». Зростає суспільний запит на вивчення ролі «маленької» людини у великому житті. Про це кажуть самі назви багатьох історичних праць. Зокрема, у потребі досліджень осіб «другого плану» переконують біографічні та просопографічні праці відомих українських істориків, яких згадує авторитетний український вчений-історик, українознавець, історіограф, джерелознавець та архівознавець Я. Калакура [8, с. 36–45].

Наукові школи Дніпропетровського та Харківського національних університетів, де традиційно сильними є історіографічні та дже-

релознавчі студії, анонсують нові імена колег їхніми здобутками у вивченні осіб «другого плану». У цьому контексті привертають увагу праці В. Андреева [1], С. Чухлій [28].

Чимало уваги особам «другого плану» приділяє Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, що є провідною установою у галузі історичної біографістики. Подібне відзначаємо також на прикладі публікацій у наукових збірниках і часописах по всій Україні.

Частіше стало йтися і про діячів церкви та духовних осіб. Проте їхній перелік помітно менший. Це можна пояснити руїною у церковній сфері, вчиненою українській національній культурі радянським комуністичним режимом і повільним відродженням традицій релігійної культури.

Проте, з розвитком вітчизняних досліджень у галузі історії релігій, ця диспропорція потроху вирівнюється, що засвідчують публікації у щорічнику львівського музею Історії релігій та Інституту релігієзнавства при ньому. Якщо проаналізувати співвідношення публікацій за роками, матимемо таку картину. У перше десятиліття виходу збірника наукових праць «Історія релігій в Україні» біографічні дослідження складала близько десяти відсотків від загальної кількості. У тому числі дві треті публікацій стосувалися постатей визначних і відомих діячів історії та лише одна третя — постатям «другого плану». У 2010 р. співвідношення зрівнялося. Символічною для того року стала стаття під назвою: «Антін Книгиницький: історичний портрет „малої людини”» (автор О. Єгрешій) [7]. 2011 р. статті, присвячені особам «другого плану», змінили пропорцію на свою користь. Зі збільшенням загального числа статей у збірниках, з року на рік збільшувалася і загальна кількість біографічних публікацій.

Проведений аналіз дає нам змогу стверджувати можливість і потребу звертати більшу увагу на громадську та релігійну діяльність людей, долі та життєвий приклад яких вивчаються. Якраз такою людиною і був О. Воронин, громадська активність якого тісно пов'язана з релігійною сферою. Він кілька років поспіль видавав парафіяльні часописи «Наша Церква» (1953), «Парафіяльне Слово» (1968–1971), працював у редакції журналу «Українське Православне Слово» (офіційний друкований орган Української Православної Церкви у США).

О. Воронин проводив науково-дослідницьку та популяризаторську діяльність у сфері історії української церкви. Зокрема, упорядкував і редагував фундаментальну працю «Мартирологія українських Церков. Т. І. Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України» [14], що донині не втратила своєї інфор-

мативної та меморіальної вартості. Також він виступив як палкий полеміст і публіцист у переломний час боротьби за відновлення в Україні незалежної православної церкви [4], обґрунтовуючи її легітимність та історичну зумовленість. Як історик і популяризатор історії церкви, О. Воронин подав концептуально цілісний і стрункий виклад історичного шляху православної церкви в Україні у найповнішому хронологічному вимірі — від хрещення Русі до початку 90-х рр. ХХ ст. [3, 5–6]. Громадською активністю, християнським подвижництвом та українським патріотизмом позначилася його діяльність в акціях вшанування 1000-літнього ювілею християнства в Україні [24, с. 488, 499–500]. Християнською та громадсько-політичною діяльністю патріотичного спрямування були сповнені ефіри О. Воронина на радіо «Свобода» та «Голос Америки», його повсякдення у релігійно-просвітницькому видавництві «Воскресіння», яке він організував і очолював. Окрім того, за доби державної незалежності України він виявив себе як ініціатор і головний фундатор будівництва православного храму у м. Каневі — на батьківщині своїх батьків [18]. Усе це дає нам змогу висловлювати впевненість у доцільності дослідження цієї особистості.

Сильним імпульсом для формування подібних переконань серед вітчизняних істориків стало створення в Україні у 1994 р. науково-дослідницької інституції у галузі біографістики — Інституту біографічних досліджень при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. Інститут набув значення національного центру біографічних досліджень. Ще у 1999 р. його фундатор В. Чижко, осмислюючи методологічні засади створення українського біографічного словника, поставив вимогу «досягнення якомога повнішого відображення — через персоналії діячів історії та культури — минулого та сучасного України у всіх реаліях її історичної долі, зокрема, поліетнічній розмаїтості життя» [27, с. 6]. Ця думка і сформульоване у ній завдання, безсумнівно, є акумуляцією широкої перспективи української біографістики загалом. Вона виводить дослідників персоналій на шляхи «заповнення “білих плям” в історії та культурі України, їх “олюднення”, відродження самосвідомості українців» [27, с. 6]. При цьому В. Чижко звертав увагу на вироблену традицію поділу персоналій на чотири групи: найвидатніших, видатних, відомих, маловідомих [27, с. 15]. Цей умовний поділ застосовується не тільки при укладенні біографічних словників. Він свідчить про перспективи розширення інформаційної бази знань про активних, але ще маловідомих, забутих учасників української історії та культури. Звернемо увагу — серед цих учасників є і ті, кого раніше радянська біографістика свідомо обходила увагою — релігійні та культурно-освітні діячі, у життєписах яких суттєве місце знайшли

церковні елементи, діячі української діаспори, «участь яких в українських політичних, економічних, культурно-освітніх, наукових і релігійних організаціях, спілках і фондах зарубіжжя та їхній внесок в українське і світове надбання отримали визнання української і світової громадськості» [27, с. 14–15]. Саме до таких осіб відноситься об'єкт нашого дослідження — О. Воронин.

Підсумуємо: вжите нами поняття — «особа другого плану» — співвідноситься з категоріями «видатні», «відомі», «маловідомі». Водночас воно дещо дисонує з наведеною вище типологією персоналій, звичною для біографістики. Цю типологію маємо сприймати лише як один із варіантів визначення значущості постатей діячів минулого і як такий, що має прикладне значення. Розуміймо всю умовність цього поділу і тонкість його гуманітарних граней. Проте поняття «особи другого плану» вже існує у полі інтелектуальної діяльності істориків.

Наголошуючи потребу «біографізації „мовчазної більшості”» пересічних осіб, людей різних станів, статків і способу життя, заради того, щоб збагнути суть людини у минулому, відчутти тонкий зв'язок на рівні особистого досвіду й переживань, український історик В. Маслійчук схиляється до думки про уникнення критерію «видатності» при поєднанні зусиль історика та біографа. «Всяка особа, яка заслуговує на біографію, вже сама по собі є видатною», — стверджує він [17, с. 38]. Статтю В. Маслійчука опубліковано у черговому випуску Харківського історіографічного збірника. Грунтовні статті В. Бездрабко, С. Ляшко, І. Матяш, Р. Пирога, В. Резнікової та ін. на його сторінках показали суттєвий розвиток української біографістики.

Публікація на сторінках згаданого наукового збірника статті «Історик як біограф» відомого англійського історика, автора низки біографічних нарисів А. Тейлора (1906–1990 рр.) підкреслила орієнтири вітчизняної історіографії на кращі міжнародні зразки.

7 червня 2005 р. із ініціативи Інституту біографічних досліджень, Інституту рукопису НБУВ та Українського бібліографічного товариства були започатковані Перші Чишківські читання з історичної біографістики. На Четвертих Чишківських читаннях (2008 р.) центральною проблемою було поставлено питання: «„Великі” та „малі” українці: особа в історії та сучасності». Під час читань розроблялася низка дискусійних блоків, серед яких: «Особа в історії та сучасності» та «Критерії історико-культурної значимості особи, їхня соціальна обумовленість» [21, с. 272]. Центральною доповіддю став виступ генерального директора Інституту біографічних досліджень В. Попика, в якій, зокрема, зазначалося: «Українській традиції притаманна увага до діячів, так би мовити, усіх рангів: великого, середнього та малого масштабу. Тому й завданням біографістів є збирання

матеріалів про тих, хто не належить ні до першої, ні до другої тисячі імен. Особливим є інтерес до незаслужено забутих імен співвітчизників» [21, с. 273]. Це укріплює нас у думці про актуальність дослідження постаті О. Воронина.

У контексті нашого наукового інтересу важливо наголосити, що водночас зросла увага й до вивчення особистостей української діаспори, зокрема шляхом залучення діаспорних родинних архівів та усвідомлення їхньої цінності для української біографістики. Про це йшлося у доповіді директора Центру українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Сергійчука на Других Чишківських читаннях із історичної біографістики, що відбулися 15 червня 2006 р. [10, с. 532]. Це, у свою чергу, також актуалізує особу О. Воронина, який знайий в українській діаспорі США як подвижник та історик української православної церкви.

Переосмислюючи традиційні уявлення про ресурси біографічної інформації, нинішній директор Інституту біографічних досліджень НБУВ В. Попик окреслив новітні тенденції їх використання [19–20]. Оригінальний погляд на загальне і особливе у формуванні джерельної бази біографічних досліджень запропонувала С. Ляшко [12]. О. Малій показала складовою частиною біографістики «сімейну історію». Вона визначила нові підходи до її вивчення та інтерпретації [13]. Н. Любо-вєць подала дослідницьку перспективу сімейно-історичних студій, що полягає у комплексному вивченні родини, соціокультурних аспектів її історії на зламі публічного та приватного життя, ідеологічного статусу сім'ї в суспільстві, співвідношення історії держави з історією родини [11, с. 395–396]. Методологічно вагомим для виконання біографічного дослідження є наголос Н. Марченко на інтердисциплінарності — поєднанні та модифікації методів різних галузей знання задля вивчення предмета, що виходить за межі однієї дисципліни, — як життєвій потребі цілісності в осягненні особистості [16]. Дослідниця також розкрила роль автобіографії дитинства у межах біографічного дискурсу [15]. Таким чином, українські науковці проклали свій шлях у біографістиці, що позбавляється знеособлення та наповнюється усвідомленням пріоритету Людини.

Підкреслюючи вартісність і унікальність культурного світу героїв, життя яких вивчається, дослідження у сфері «персональної історії» у напрямку «особа другого плану» здобуває все більшу зацікавленість істориків і ширше суспільне визнання. Розробки цього напрямку деталізується та конкретизується як у теоретичному плані, так і у територіальному, етнічному, професійному, гендерному вимірах.

«Завжди існувала людська особистість, але — історично конкретно визначена, зі способом світосприйняття та поведінки, прита-

манним лише цій соціально-культурній ситуації», — висловлює співзвучну думку відомий український історик Ю. Присяжнюк (Черкаси) [23, с. 97]. Ця думка має застерігати від шаблонних спрощень. Наче продовжуючи цю ідею, Д. Тош наголошує: «Дії особистості можна повністю зрозуміти, лише беручи до уваги емоційний настрій, темперамент і заботони. Звичайно, скільки б документів не збереглося про життя тієї чи іншої людини, багато доводиться домислювати: письмові свідoctва, особливо громадських діячів, пронизані самообманом, а також зумисним розрахунком. Але біограф, який вивчив становлення свого персонажа з дитячих років до зрілого віку, швидше за все, висловить правильні припущення. Саме з цієї причини у нашому столітті біографи приділяють все більше уваги приватному і внутрішньому життю своїх героїв, а не тільки громадській кар'єрі. З цієї точки зору вивчення становлення особистості видатного діяча минулого саме по собі має законне право на існування як предмет історичного дослідження» [25, с. 110].

Отож, сучасні історики обумовлено роблять висновки про суттєвий потенціал біографічних досліджень. Вони з різних позицій і цілком обґрунтовано приходять до вкрай важливої у контексті нашого предмета дослідження думки про цінність вивчення «біографії людей, яких ніяк не назвеш видатними». Ще раз звернемося до праці Д. Тоша, яку сучасна вітчизняна історіографія визнає засадничою: «...біографії людей, яких ніяк не назвеш видатними, можуть при наявності досить багатої документальної бази пролити світло на невивчені аспекти минулого... Нарешті, і це, мабуть, найважливіше, біографії неочіненні для розуміння мотивів і намірів. Серед істориків йде багато суперечок про те, яке місце особисті мотиви — поряд з економічними і соціальними силами — повинні займати в історичній інтерпретації, і зараз їм приділяється значно менше уваги, ніж в XIX ст.; але, безсумнівно, вони відіграють певну роль у поясненні історичних подій. Якщо ми визнаємо це, важливе значення біографії стає очевидним» [25, с. 110].

Складність проблематики біографічних досліджень полягає також у їх міждисциплінарному характері. Оскільки та чи інша особистість, яка стає предметом наукового вивчення, проявляла себе у певній сфері, ця сфера діяльності стає для історика-дослідника важливим аспектом міждисциплінарного аналізу. Праці про визначних педагогів вимагають від історика знань у галузі педагогіки та історії педагогіки, праці про діяльність видавців — у видавничій галузі й т. ін.

Розширюються тематичні спектри і пізнавальні можливості досліджень історії української діаспори. Цим дослідженням властиві яскраві зрушення у бік антропоцентричності. Це демонструють пуб-

лікації на сторінках збірника праць «Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки», що почав випускатись із 2012 р. Центральним державним архівом зарубіжної україніки (далі — ЦДАЗУ). Перший номер згаданого видання містив вже цитовану нами аналітичну статтю Я. Калакури під промовистою назвою «Антропологічний потенціал архівної україніки» [8]. Там само були опубліковані також статті про призабутих і менш відомих осіб української діаспори: про Петра Зленка (1891–1954 рр.) — українського публіциста, редактора, бібліографа, книгознавця, педагога, громадського діяча, який із 1921 р. після поразки української революції перебував на еміграції у Чехословаччині [9], та про Дмитра Геродота (Івашина) — публіциста, журналіста, редактора, громадського діяча періоду Української революції, а згодом — міжвоєнної політичної еміграції в Румунії [2]. Обидві постаті привертали дослідницький інтерес активною громадською позицією як в Україні, так і поза її межами. Вони були представниками творчої інтелігенції, займалися літературною, видавничою діяльністю, позиціонували себе як діячі української культури. Все це вкрай символічно з огляду на персоналію нашого героя — О. Воронина, який також за час перебування у діаспорі виявив себе як літературний діяч, редактор, видавець релігійних україномовних видань, а ще — як історик-документознавець.

Повернемось до короткого аналізу двох згаданих вище публікацій у «Віснику ЦДАЗУ» заради того, щоб виокремити інші типові риси створення наукових праць про осіб «другого плану». Автор першої публікації — О. Косенко — обумовлює звернення до постаті цього представника української еміграції міжвоєнного періоду викликами сучасної історичної науки. У цих викликах, на її думку, виявляються посилення інтересу до духовної спадщини свого народу та віддзеркалення суспільної потреби всебічного «дослідження інформації архівних документів про конкретних осіб як творців історичного процесу» [9, с. 59]. Така аргументація, як бачимо, логічно розширює поле історичних досліджень осіб «другого плану» з числа української еміграції, діячів української діаспори.

Автор другої публікації — В. Власенко — наголошує, що спеціальних досліджень біографії та творчого доробку журналіста Д. Геродота ще немає. «Донедавна його ім'я залишалося маловідомим не тільки широкому загалу, але і науковцям». Наявна лише стисла інформація в енциклопедично-довідкових виданнях [2, с. 99]. Зважаючи на аргументацію В. Власенка, стверджуємо, що така позиція при дослідженні осіб «другого плану» і «забутих» діячів української діаспори є типовою.

Підкреслимо ще один не менш важливий факт, співзвучний нашому розумінню завдань сучасного біографічного та просопографіч-

ного дослідження. На ньому акцентує увагу дослідників О. Косенко. Це акцент на можливостях джерел не тільки віддзеркалювати життєвий шлях, різні форми діяльності людини, а й розкривати людину як особистість [9, с. 60]. Її висновки перекликаються з думкою Д. Тоша: «Історик-біограф має бути не тільки хорошим фахівцем з означеного періоду, але і досліджувати всі основні колекції документів, що мають відношення до життя персонажа, включаючи свідоцтва підлеглих і противників, а не тільки рідних і друзів. Коротше кажучи, писати історичні біографії — справа непроста» [25, с. 108–109].

Таким чином, наведені вище приклади досліджень, предметом яких стали постаті діячів української діаспори, символічні та співзвучні предмету нашого дослідження — особистості та творчості О. Воронина.

Вони типові аргументацією звернення до цих постатей, колом дослідницьких завдань, прагненням дослідників вийти за межі характеристик особистісного порядку заради того, щоб побачити суспільні процеси, учасниками яких були ці особи: боротьбу ідей, суперечності змагань, неоднозначність впливів тощо. Та попри це, такі дослідження матимуть належну якість і перспективу лише за умов ґрунтовного, а не схематичного прочитання внутрішнього світу героїв, опертя на широке коло різнопланових джерел.

Отож, традиційна зацікавленість людства біографіями історичних діячів останніми роками набуває в Україні нової якості. Об'єкт вивчення «олюднюється», постає як «свій серед своїх», образ і продукт своєї епохи, ментальності, культури, середовища і, водночас, наділений яскравими індивідуальними особливостями. Можна сказати, що, йдучи за світовими тенденціями, історики переносять свою увагу з досліджень біографістики «перших осіб» державного, національного масштабу на осіб «другого плану».

Таким чином, шукаючи відповідь на питання про суспільну вартісність постаті О. Воронина — особи «другого плану» — як об'єкта наукового дослідження, ми отримали переконливі факти на шкалі самодостатності, значущості цієї особистості та його оточення. Це підкріплено рядом встановлених фактів і актуалізованих джерел, наявністю потенційної джерельної бази дослідження. Вони є основою для проведення історичних реконструкцій і пошуків нових знань, зокрема — про зв'язки України з діаспорою, роль релігії та церкви у житті українського суспільства, формування національної ідентичності та громадянського суспільства.

Наявна джерельна база забезпечує вивчення спонукальних мотивів, що були рушієм гуманітарних і духовно-релігійних проєктів О. Воронина. Родинне коріння, професійна діяльність, громадянська активність, своєрідний духовний світ, гуманістичні пріоритети і де-

мократичні ідеали є вузловими модулями для виховання патріотизму на моральних прикладах українських діячів. Саме через подібні проекти науково-біографічних досліджень реалізуються духовні зв'язки сучасного з минулим.

1. *Андрєєв В.* Історик «другого плану» в персональній ієрархії українського історичного співтовариства [Текст] / В. Андрєєв // Ейдос. – Київ, 2009. – Вип. 4. – С. 295–302.
2. *Власенко В.* Публікації Дмитра Геродота на сторінках паризького тижневика «Тризуб» [Текст] / Валерій Власенко // Вісник ЦДАЗУ. – Київ, 2012. – Вип. 1. – С. 97–108.
3. *Воронин О.* Автокефалія Української Православної Церкви [Текст] / О. О. Воронин. – Кесінгтон, США : Воскресіння, 1990. – 64 с.
4. *Воронин О.* Була, є і буде! (Для інформації тим, хто відкидає існування тисячолітню історію Української Автокефальної Православної Церкви) [Текст] / Олександр Воронин. – Саут Баунд Брук, Нью-Джерсі : УПЦ у США, 1989. – 29 с.
5. *Воронин О.* Коротка історія Української Православної Церкви [Текст] / Олександр Воронин. – Саут Баунд Брук, Нью-Джерсі : УПЦ у США, 1989. – 35 с.
6. *Воронин О. О.* Історичний шлях УАПЦ [Текст] / Олександр Воронин. – Кенсінгтон, США : Воскресіння, 1992. – 136 с.
7. *Єгрешій О.* Антін Кнігиницький: історичний портрет «малої людини» (релігієноцентричний аспект проблеми) [Текст] / Олег Єгрешій // Історія релігій в Україні: наук. щорічн. / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів : Львів. музей історії релігії; Вид-во «Логос», 2010. – Кн. 1. – С. 350–357.
8. *Калакура Я.* Антропологічний потенціал архівної україніки [Текст] / Ярослав Калакура // Вісник ЦДАЗУ. – Київ, 2012. – Вип. 1. – С. 36–45.
9. *Косенко О.* Джерельно-інформаційний потенціал документів особового фонду Петра Зленка [Текст] / Олена Косенко // Там само. – Київ, 2012. – Вип. 1. – С. 59–73.
10. *Любовець Н. І.* Другі Чишківські читання з історичної біографістики [Текст] / Н. І. Любовець, В. І. Попик // Укр. біографістика. – 2008. – Вип. 4. – С. 531–536.
11. *Любовець Н. І.* «Історія та генеалогія славетних родин України» : Шості біографічні читання, присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ доктора історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чишка [Текст] / Н. І. Любовець, В. І. Попик // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 392–398.

12. *Ляшко С. М.* Джерельна база біографічних досліджень: загальне і особливе [Текст] / С. М. Ляшко // Там само. – 2011. – Вип. 8. – С. 27–50.
13. *Малій О. В.* Маловідомі сторінки життєвого шляху Християна Бунге (1776–1857 рр.) [Текст] / О. В. Малій // УІЖ. – 2009. – № 2. – С. 77–83.
14. *Мартирологія українських Церков* : [у 4 т.] – Торонто ; Балтимор : Смолоскип, 1985. – Т. I. Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України / [упоряд. і ред. Зінкевич О., Воронин О.]. – Торонто ; Балтимор : Смолоскип, 1987. – 1207 с.
15. *Марченко Н. П.* Автобіографія дитинства у межах біографічного дискурсу [Текст] / Н. П. Марченко // Укр. біографістика. – 2012. – Вип. 9. – С. 90–109.
16. *Марченко Н. П.* Інтердисциплінарність як справа цілісності в осягненні особистості (Генералюк Леся. Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва / Л. Генералюк. – Київ : Наук. думка, 2008. – 544 с.) [Текст] / Н. П. Марченко // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 378–386.
17. *Маслійчук В. Л.* Межі й безмежжя української біографістики (кілька міркувань) [Текст] / В. Л. Маслійчук // Харків. історіографічний збірник / гол. ред.: С. І. Посохов ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : НМЦ «СД», 2003. – Вип. 6 : Біографістика в контексті сучасних історичних та історіографічних досліджень. – С. 33–41.
18. *Освячено новий храм УАПЦ у Каневі* [Електронний ресурс] // Наша Віра. Всеукр. православна газета. – 2007. – № 8 (232). – Режим доступу : http://nashavira.ukrlife.org/08_2007.html. – Назва з екрану.
19. *Попик В. І.* Досвід першого десятиліття діяльності Інституту біографічних досліджень НБУВ на тлі розвитку сучасної біографістики [Текст] / В. І. Попик // Укр. біографістика. – 2011. – Вип. 8. – С. 7–26.
20. *Попик В. І.* Ресурси біографічної інформації: традиційні уявлення та новітні тенденції розвитку [Текст] / В. І. Попик // Там само. – 2012. – Вип. 9. – С. 7–24.
21. *Попик В. І.* Четверті Чижківські читання з історичної біографістики [Текст] / В. І. Попик, Н. І. Любовець // Там само. – 2009. – Вип. 5. – С. 272–282.
22. *Попик В. І.* Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень / В. І. Попик // УІЖ. – 2015. – № 3. – С. 122–137.

23. *Присяжнюк Ю.* Ментальність і ремесло історика. Методологічна парадигма селянствознавчих студій в Україні на зламі ХХ–ХХІ ст. [Текст] / Юрій Присяжнюк. – Черкаси : Вертикаль, ПП Кандич С. Г., 2006. – 122 с.
24. Тисячоліття Християнства в Україні. Урочистості 1988 року / [гол. редактор Осип Зінкевич; голова редкол. д-р. Юрій Солтис]. – Нью-Йорк : Крайовий комітет Тисячоліття Християнства в Україні, 1992. – 524 с.
25. *Тош Д.* Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка [Текст] / Джон Тош ; пер. с англ. Коробочкин М. Л. – Москва : Весь мир, 2000. – 296 с.
26. *Чишко В.* Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України [Текст] / В. Чишко. – Київ : БМТ, 1996. – 238 с.
27. *Чишко В. С.* Основні принципи створення Українського біографічного словника [Текст] / В. С. Чишко // Укр. біографістика. – 1999. – Вип. 2. – С. 6–18.
28. *Чухлій С. О.* «Історик другого плану» як історіографічний концепт [Текст] / Світлана Чухлій // Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. Професійна етика історика у міждисциплінарному просторі : [міжвуз. зб. наук. праць] / ред. кол. : О. І. Журба (відп. ред.) [та ін.]. – Дніпро : ЛІРА, 2014. – 384 с. – С. 158–167.

REFERENCES

1. Andrieiev, V. (2009). *Istoryk «druhoho planu» v personalnii iierarkhii ukrainskoho istorychnoho spivtovarystva* [Historian of the “second stage” in the personal hierarchy of the Ukrainian Historical Society]. In *Eidos: alm. teorii ta istorii ist. nauky* [Eidos: alm. of Theory and History of hist. science]. (Vol. 4, pp. 295–302). Kyiv. [in Ukrainian].
2. Vlasenko, V. (2012). *Publikatsii Dmytra Herodota na storinkakh paryzskoho tyzhnevnyka «Tryzub»* [Scientific publications of Dmitry Herodot at the pages of Paris weekly journal “Trident”]. In *Visnyk Tsentralnoho derzhavnogo arkhivu zarubizhnoi ukrainiky* [Bulletin of the Central State Archive of Foreign Ukrainica]. (Vol. 1, pp. 97–108). Kyiv. [in Ukrainian].
3. Voronyn, O. (1990). *Avtokefaliia Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy* [Autocephaly of Ukrainian Orthodox Church]. Kesington: Voskresinnia. [in Ukrainian].
4. Voronyn, O. (1989). *Bula, ie i bude! (Dlia informatsii tym, khto vidkydaie isnuvannia tysiacholitniu istoriiu Ukrainskoi Avtokefalnoi Pravoslavnoi Tserkvy)* [Was, is and will be! (For information, those

- who reject the existence of the ancient history of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church)]. South Bound Brook, New Jersey: Ukrainian Orthodox Church in the United. [in Ukrainian].
5. Voronyn, O. (1989). *Korotka istoriia Ukrainскоi Pravoslavnoi Tserkvy* [Brief History of the Ukrainian Orthodox Church]. South Bound Brook, New Jersey: Ukrainian Orthodox Church in the USA. [in Ukrainian].
 6. Voronyn, O. (1992). *Istorychnyi shliakh UAPTs* [The historical path of UAOC]. Kesington: Voskresinnia. [in Ukrainian].
 7. Iehreshii, O. (2010). *Antin Knihynytskyi: istorychnyi portret «maloi liudyny» (relihiinotsentrychnyi aspekt problemy)* [Antin Knihynytsky: The historical portrait of the “small man” (religious aspect of the problem)]. In *Istoriia religii v Ukraini: nauk. shchorichn.* [History of Religions in Ukrain: scienc. annuals]. (B. 1, pp. 350–357). Lviv: Museum of the History of Religion; “Logos”. [in Ukrainian].
 8. Kalakura, Ia. (2012). *Antropolohichnyi potentsial arkhivnoi ukrainiky* [The anthropological potential of archival Ucrainica]. In *Visnyk Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu zarubizhnoi ukrainiky* [Bulletin of the Central State Archive of Foreign Ucrainica]. (Vol. 1, pp. 36–45). Kyiv. [in Ukrainian].
 9. Kosenko, O. (2012). *Dzherelno-informatsiyni potentsial dokumentiv osobovoho fondu Petra Zlenka* [The informational and source potential of the personal Petro Zlenko’s fund]. In *Visnyk Tsentralnoho derzhavnoho arkhivu zarubizhnoi ukrainiky* [Bulletin of the Central State Archive of Foreign Ucrainica]. (Vol. 1, pp. 59–73). Kyiv. [in Ukrainian].
 10. Liubovets, N. I. & Popyk, V. I. (2008). *Druhi Chyshkivski chytannia z istorychnoi biohrafistyky* [The Second Chysko studies of historical biographical]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 4, pp. 531–536). Kyiv. [in Ukrainian].
 11. Liubovets, N. I. & Popyk, V. I. (2010). *«Istoriia ta henealohiia slavetnykh rodyn Ukrainy»: Shosti biohrafichni chytannia, prysviachenii pam’iati zasnovnyka i pershoho dyrektora Instytutu biohrafichnykh doslidzhen NBUV doktora istorychnykh nauk, profesora Vitaliia Serhiiovycha Chyshka* [“History and genealogy of famous Ukrainian families “: The Sixth biographical studies in memory of the founder and first director of the Institute of biographical research Vernadsky National Library of Doctor of Historical Sciences, Professor Vitaly Sergejevich Chyshko]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 7, pp. 392–398). Kyiv. [in Ukrainian].
 12. Liashko, S. M. (2011). *Dzherelna baza biohrafichnykh doslidzhen: zahalne i osoblyve* [The source base of biographical research: gene-

- ral and special]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 4, pp. 531–536). Kyiv. [in Ukrainian].
13. Malii, O. V. (2009). *Malovidomi storinky zhyttievoho shliakhu Khrystyiana Bunhe (1776–1857 rr.)* [Unknown pages of life's journey of Christian Bunge (1776–1857 gg.)]. In *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. (Vol. 2, pp. 77–83). Kyiv. [in Ukrainian].
 14. Zinkevych, O. & Voronyn, O. (Ed.). (1987). *Ukrainska Pravoslavna Tserkva. Dokumenty, materialy, khrystyianskyi samvydav Ukrainy* [Ukrainian Orthodox Church. Documents and materials, Christian samvydav Ukraine] (3th ed.). *Martyrolohiia ukrainskykh Tserkov* [Martyrdom Ukrainian churches] (1987). (Vol. 1). Toronto; Balty-mor: Smoloskyp. [in Ukrainian].
 15. Marchenko, N. P. (2012). *Avtobiohrafiiia dytynstva u mezhakh biohrafichnoho dyskursu* [Childhood autobiography within the biographical discourse]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 9, pp. 90–109). Kyiv. [in Ukrainian].
 16. Marchenko, N. P. (2010). *Interdystyplinarnist yak spraha tsilisnosti v osiahnenni osobystosti (Heneraliuk Lesia. Universalizm Shevchenka: vzaiemodiia literatury i mystetstva Kyiv: Nauk. dumka, 2008. – 544 s.)* [Interdisciplinarity as thirst to comprehend the integrity of the individual (Les Heneralyuk. Universalism Shevchenko interaction of literature and art / L. Heneralyuk. – Kyiv : Science. Opinion, 2008. – 544 p.)]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 7, pp. 378–386). Kyiv. [in Ukrainian].
 17. Masliichuk, V. L. (2003). *Mezhi i bezmezhhzia ukrainskoi biohrafistyky (kilka mirkuvan)* [The boundaries and immensity of Ukrainian biographical studies (several reasons)]. In *Kharkivskyi istoriohrafichnyi zbirnyk: Biohrafistyka v konteksti suchasnykh istorychnykh ta istoriohrafichnykh doslidzhen* [Kharkiv historiographical collection : A biographical context of modern historiography and historical research]. (Vol. 6, pp. 33–41). Kharkiv: NMTs «SD». [in Ukrainian].
 18. *Osviacheno novyi khram UAPTs u Kanevi* [A new UAOC church has been consecrated in Kanev]. *Nasha Vira. Vseukrainska pravoslavna hazeta* (2007, 8 (232)). Available at : http://nashavira.ukrlife.org/08_2007.html. [in Ukrainian].
 19. Popyk, V. I. (2011). *Dosvid pershoho desiatylittia diialnosti Instytutu biohrafichnykh doslidzhen NBUV na tli rozvytku suchasnoi biohrafistyky* [The experience of the first decade of the Institute Vernadsky National Library of biographical research on the background of modern biographical]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 8, pp. 7–26). Kyiv. [in Ukrainian].
 20. Popyk, V. I. (2012). *Resursy biohrafichnoi informatsii: tradytsiini*

- uiavlennia ta novitni tendentsii rozvytku* [The resources of the biographical information: the main ideas and the innovational trends in the development]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 9, pp. 7–24).
21. Popyk, V. I. & Liubovets, N. I. (2009). *Chetverti Chyshkivski chytannia z istorychnoi biohrafistyky* [The Fourth Chyshko studies of biographical history]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 5, pp. 272–282). Kyiv. [in Ukrainian].
 22. Popyk, V. I. (2015). *Biography – biohrafika – biohrafistyka – bibliohrafiia: poniatiinyi arsenal istoryko-biohrafichnykh doslidzen* [Biography – biohrafika – biographical – Bibliography: conceptual arsenal of historical and biographical research]. In *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. (Vol. 3, pp. 122–137). Kyiv. [in Ukrainian].
 23. Prysiazhniuk, Iu. (2006). *Mentalnist i remeslo istoryka. Metodolohichna paradyhma selianstvoznavchykh studii v Ukraini na zlami XX–XXI st.* [Mentality and the historical craft. Methodological paradigm selyanstvoznavchykh Studies in Ukraine at the turn of XX–XXI centuries]. Cherkasy. [in Ukrainian].
 24. Zinkevych, O. & Soltys, Yu. (Ed.). (1992). *Tysiacholittia Khrystyianstva v Ukraini. Urochystosti 1988 roku* [Millennium of Christianity in Ukraine. Celebrations in 1988]. Niu-Iork: Kraiovyi komitet Tysiacholittia Khrystyianstva v Ukraini. [in Ukrainian].
 25. Tosh, D. (2000). *Stremlenie k istine. Kak ovladet masterstvom istorika* [The Striving of Truth. How to master the skill of historian] (transl. Korobochkin, M. L.). Moskow: Ves mir. [in Russian].
 26. Chyshko, V. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiia v istorii i suchasnosti Ukrainy* [Biographical tradition and scientific biography in the history and modern life of Ukraine]. Kyiv: BMT. [in Ukrainian].
 27. Chyshko, V. S. (1999). *Osnovni pryntsyipy stvorennia Ukrainskoho biohrafichnogo slovnyka* [The main principles of Ukrainian Biographical Dictionary]. In *Ukrainian Biographistics*. (Vol. 2, pp. 6–18). Kyiv. [in Ukrainian].
 28. Chukhlii, S. O. (2014). «*Istoriyk druhoho planu*» yak istoriohrafichnyi kontsept [“Historian second plan” as a historiographical concept]. In *Istoriiohrafichni ta dzhereloznavchi problemy istorii Ukrainy. Profesiina etyka istoryka u mizhdystsyplinarnomu prostori* [Historiographical problems of sources and history of Ukraine. The professional ethics of historian in interdisciplinary space]. (Pp. 158–167). Dnipropetrovsk: LIRA. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 14.04.2017 р.

Ignatusha Hryhorii, postgraduate student of the Department of Modern History of Ukraine of the Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia).
“Second place” person as a problem of Oleksandr Voronin (1926–2013) figure investigation.

Specifics, information opportunities, scientific and public significance of biographic investigations, devoted to the “second place” persons in the Ukrainian history are covered. Dependence of modern Ukrainian historians addressing the figures of little-known representatives of the Ukrainian past is shown. Scientific sphere anthropologization is underlined as a basis of qualitative changes in the national historiography. The development of the Ukrainian historiography, that had an essential scientific effect on the investigation of “second place” persons, is presented.

The content of biographic publications of several scientific institutions is analyzed. Research priorities shift to the “second place” persons is ascertained. The latest achievements of the scientists of the Institute of Biographical Studies of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in the indicated direction and methodologic value of their developments are outlined. The names of researchers who made a great contribution to the development of this scientific direction are indicated. International benchmarks of the national historical biographistics are shown.

The thematic range of issues is revealed. Examples of studies of the life and work of individual representatives of the Ukrainian culture, similar in content and nature to the activity of Oleksandr Voronin, a public and church leader of Ukraine and its expat community, are given. The relevance and public significance of studies of “second place” persons are presented. The role of source complexes in historic and biographic reconstruction is stressed.

The possibility and scientific importance of research of Ukrainian culture and church figure Oleksandr Voronin (1926–2013) is proved. It is emphasized, that the figure of Oleksandr Voronin deserves, that his life path, philosophical principles, ideas, creative activity, organizational skills, humanistic and Christian mission dedication become the subject of a special study. Prospects of further research into the biographic and prosopographic memories of the past are emphasized.

Key words: “second place” person, biographistics, church figure, Oleksandr Voronin.

Игнатуша Г. А., аспирант кафедры новейшей истории Украины Запорожского национального университета (Запорожье).

Персона «второго плана» как проблема исследования личности Александра Воронина (1926–2013).

Освещается специфика, информационные возможности, научная и общественная значимость биографических исследований, посвященных персонам «второго плана» в украинской истории. Пояснена обусловленность обращения современных историков Украины к личностям малоизвестных деятелей украинского прошлого. Подчеркивается антропологизация научной сферы как основа качественных изменений в отечественной историографии. Показан прогресс украинской историографии, которая имела существенный научный резонанс, в исследовании лиц «второго плана».

Проанализировано содержание биографических публикаций ряда научных учреждений. Констатируется смещение исследовательских приоритетов в сторону персон «второго плана». Очерчены последние достижения ученых Института биографических исследований НБУВ в указанном направлении, методологическое значение их наработок. Названы фамилии исследователей, которые внесли существенный вклад в развитие этого направления научных исследований. Показаны международные стандарты отечественной исторической биографистики.

Раскрывается тематический спектр проблематики. Приведены примеры научных трудов по изучению жизни и деятельности отдельных представителей украинской культуры, близких по содержанию и характеру деятельности Александра Воронина — общественного и церковного деятеля Украины и ее диаспоры. Показана актуальность и общественное значение исследований персон «второго плана». Подчеркивается роль комплексов источников в историко-биографических реконструкциях.

Обосновывается возможность и научная значимость проведения исследований о деятеле украинской культуры и церкви Александре Воронине (1926–2013). Отмечается, что личность Александра Воронина заслуживает, чтобы его жизненный путь, мировоззрение, идеи, творческая деятельность, организаторский талант, целеустремленность гуманистической и христианской миссии стали предметом специального изучения. Утверждается мысль о перспективности дальнейшего изучения биографических и просопографических картин прошлого.

Ключевые слова: персона «второго плана», биографистика, церковный деятель, Александр Воронин.